

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ГРУНТОЗНАВСТВО

Методичні вказівки для польової практики

Харків – 2015

УДК 631.4(076.5)
ББК 40.3я73-5
Г 90

Рецензенти:

Г. Б. Гладун – доктор с.-г. наук, професор, зав. лабораторією лісових культур і агролісомеліорації Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації імені Г. М. Висоцького;
Д. О. Тімченко – кандидат с.-г. наук, старший науковий співробітник, зав. лабораторією охорони ґрунтів від ерозії ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського».

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 4 від 31.03.2015 р.)*

Ґрунтознавство : методичні вказівки для польової практики / [уклад.
Г 90 А. А. Лісняк, Г. В. Тітенко, А. Г. Гарбуз, Т. Ю. Усатий]. – Х. : ХНУ
імені В. Н. Каразіна, 2015. – 68 с.

У методичних вказівках представлені методи і основні напрямки польових досліджень у ґрунтознавстві. Викладено основні принципи і методи опису ґрунтових розрізів, визначення та діагностування морфологічних ознак, хімічного та механічного складу ґрунтів, надано методику оцінки ґрунтових властивостей у польових умовах експрес-методами, а також загальну характеристику розвитку та поширення ґрунтового покриву в Україні.

Методичні вказівки призначені для підготовки фахівців вищих навчальних закладів за напрямом «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування», а також для практичних досліджень екологів і ґрунтознавців при впровадженні агроландшафтних, ґрунтово-екологічних та агрохімічних підходів в екології.

УДК 631.4(076.5)
ББК 40.3я73-5

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2015
© Лісняк А. А., Тітенко Г. В., Гарбуз А. Г.,
Усатий Т. Ю., уклад., 2015
© Дончик І. М., макет обкладинки, 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ I	
МЕТОДИКА ДІАГНОСТУВАННЯ ҐРУНТІВ ЗА ЇХ ЗОВНІШНІМИ (МОРФОЛОГІЧНИМИ) ОЗНАКАМИ	7
1.1. Морфологічні ознаки генетичних горизонтів.....	7
1.2. Класифікація ґрунтів, генетичні горизонти ґрунту та їх символіка .	14
1.3. Основні принципи закладання ґрунтового розрізу	17
1.4. Відбір зразків ґрунту і підготовка їх до аналізу	21
1.5. Оформлення результатів.....	22
РОЗДІЛ II	
ЛАБОРАТОРНО-ПОЛЬОВЕ ДІАГНОСТУВАННЯ ҐРУНТІВ ЕКСПРЕС-МЕТОДАМИ	24
2.1. Прилади та обладнання для лабораторно-польового діагностування ґрунтів експрес-методами	24
2.2. Методики лабораторно-польового діагностування ґрунтів експрес-методами	27
РОЗДІЛ III	
РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТІВ ТА ҐРУНТОВО-ЕКОЛОГІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ.....	31
3.1. Елементи (фактори) родючості ґрунтів.....	33
3.2. Ґрунтово-екологічне районування України	35
3.2.1. Ґрунти зони Полісся.....	39
3.2.2. Ґрунти зони Лісостепу	42
3.2.3. Ґрунти зони Степу	44
3.2.4. Засолені ґрунти та їх різновиди	49
3.2.5. Гірські ґрунти та їх різновиди.....	52
РОЗДІЛ IV	
КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ЗАХИСТУ ЗВІТУ З ПОЛЬОВОЇ ПРАКТИКИ.....	56
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	59
ДОДАТКИ	60
Додаток 1. План звіту з польової навчальної практики.....	60
Додаток 2. Бланк опису ґрунтового розрізу.....	61
Додаток 3. Приклади опису ґрунтових розрізів	62